

Betydelsefulla relationer utanför familjekretsen

Vid 18 år karakteriserar ungdomarna förhållandet till vänner och arbetskamrater genomgående som mycket gott.

Flickornas starkare behov av att vara populära framkommer här som i andra svenska och utländska undersökningar.

Litet oväntat finner man att det som väcker mest oro hos pojkarna är att sår en flicka. Flickorna oroar sig å sin sida i nästan lika hög utsträckning för att "sår en pojke". Det tyder inte på att tuffheten är särskilt utbredd bland ungdomen.

Vad har andra vuxna än föräldrarna betytt och vem betyder mest vid 18 år?

Ju äldre barnen blir ju viktigare tror vi att andra relationer än till de allra närmaste kommer att bli. Men det är väl ännu outrett i vilken utsträckning andra vuxna haft stor betydelse också under barndomen. För att i någon mån belysa hur ungdomarna såg härpå gavs i intervjun vid 18 år följande fråga: "Finns det någon annan vuxen än dina föräldrar som betytt mycket för dig?"

Medan 62 % av pojkarna inte ansett att någon vuxen utom föräldrarna haft stor betydelse för dem är motsvarande procenttal för flickorna 39 %. Mor- eller morfar eller båda uppger ungefär var fjärde flicka medan endast 8 % av pojkarna anser dem betydelsefulla. Endast 4 % av både pojkar och flickor anser att farmor eller farfar betytt mycket för dem. Det tycks vara så att det är på mammas sida relationerna mellan generationerna är intimast och mest betydelsefulla. Andra släktingar som nämns med variationer mellan 2–7 % är moster och morbror, faster och farbror. Endast 4 % av flickorna och 3 % av pojkarna anser att deras lärare varit betydelsefulla för dem. Andra vuxna än släktingar nämns av 22 % av flickorna men endast 9 % av pojkarna.

I de här svaren ger 18-åringarna en kortfattad

återblick på hur de ansåg förhållandena varit tidigare under sin uppväxt. Hur såg då 18-åringarna på nu-läget? En fråga vid 18 år löd: "Vilken person betyder nu mest för dig?" Här var det inte fråga om enbart vuxna. Ser vi först på svaren, där man enbart uppgett en person man anser betyda mest för en, så är det svarsalternativ som flickorna i första hand nämner "pojkvännen" (32 %). Svarsalternativet "flickvännen" har hos pojkarna endast samlat 14 %. Därutöver har 13 % av flickorna nämnt "pojkvän + annan" medan bara 3 % av pojkarna nämnt "flickvän + annan". Högsta procenttalet hos pojkarna – 25 % – utgörs av dem som svarar: "Ingen, ingen särskild". Det svaret kan väl innebära olika saker, dels att det är ingen särskild som mer än någon annan framstår som betydelsefull, men det kan också betyda att man känner sig självtillräcklig och vill betona sin självständighet. Så här uttrycker sig några pojkar: "Jag klarar mig utan varenda en. Jag har inget behov av nå'n"; "ingen, jag klarar mig bra själv". 7 % av pojkarna säger "jag själv", medan ingen enda flicka tycker att de själva betyder mest. Enbart kamrater nämner 10 % av flickorna och 4 % av pojkarna. Läger man därtill de procent som sagt "kamrater + annan" är man upp i 25 % för flickorna och hälften så många för pojkarna: 12 %.

Framför allt flickorna har en bästa vän (av samma kön) främst i 15- och 16-årsåldern med respektive 55 och 61 %. För pojkarna är då motsvarande procenttal 34 och 25 %. Vid 17 och 18 år är det endast drygt en tredjedel av flickorna som anser sig ha en bästa vän. Av 17 års pojkarna har drygt en fjärdedel en bästa vän och vid 18 år endast 14 %. Dessa

Medan 62 % av pojkarna inte ansett att någon vuxen utom föräldrarna haft stor betydelse för dem är motsvarande procenttal för flickorna 39 %.

Tabell 2. "Oroar sig för" i förhållandet till kamraterna vid 15 år

Ibland – mycket (alt 3–5)	Flickor n=72 %	Pojkar (n=93) %	Sign nivå skilln Flickor/pojkar p
Att inte vara populär	43	24	<.01
Att såra en pojke (flicka)	42	47	
Att känna sig utanför	41	34	
Att inte komma bra överens med andra tonåringar	31	26	
Att flickor gör sig löj- liga på min bekost- nad	25		<.05
Att pojkar gör sig löj- liga på min bekost- nad		12	
Att pojkar gör sig löj- liga på min bekost- nad	25		<.10
Att flickor gör sig löj- liga på min bekost- nad		13	
Att bli kallad avvisande och mallig av andra tonåringar	25	17	
Att ha ett öknamn	16	7	<.10
Att inte känna mig lugn tillsammans med poj- kar/flickor (motsatta könet)	11	6	

"bästa-vännen" förhållanden har ofta existerat länge. Vid 15 år hade över hälften varat i minst 3 år. Det är t o m 15–16 % av ungdomarna som har hållit ihop sedan småbarnsåldern.

Vad oroar man sig för i förhållandet till kamraterna vid 15 år?

Formuläret "Oroar sig för" innehåller bl a nio påståenden angående kamrater. Ungdomarna kan där ange i vilken grad de t ex oroar sig för "att inte vara populära", "att känna sig utanför". I tabell 2 ges de olika påståendena och resultaten.

Mest oroar sig flickorna för att inte vara populära (43 %) medan endast var fjärde pojke oroar sig för det. Den skillnaden är signifikant. Nästan lika hög procent av flickorna oroar sig för "att såra en poj-

ke" och "att känna sig utanför". Mest oroar sig pojkarna för "att såra en flicka" (47 %). Därefter oroar sig pojkarna för, "att känna sig utanför". "Att inte komma bra överens med andra tonåringar" kommer på tredje plats för pojkarna och på fjärde plats för flickorna. Genomgående drag, när det gäller dessa påståenden, är att flickorna uttrycker oro mer än pojkarna.

Hur vill man ha sina kamrater av samma kön och av motsatta könet?

När ungdomarna var 16 och 17 år ställdes följande frågor: "Vad är det för något hos en annan flicka/pojke (egna könet), som gör att du gillar henne/honom?" och "Vad är det hos en pojke/flicka (motsatta könet), som gör att du gillar honom/henne?"

Både 16 års flickor och pojkar anser att kamraterna av samma kön främst skall vara kamratliga eller bussiga för att man skall gilla dem; det gäller i synnerhet pojkarna (42 %). Motsvarande procenttal för flickorna är 23 %. Därefter sätter flickorna värde på att kamraten av samma kön är snäll, god eller rar (19 %). Andra viktiga egenskaper för flickorna är att man kan prata med kamraten och att hon har samma intressen och åsikter. För pojkarna kommer i andra hand att kamraten skall ha samma intressen och i tredje hand att kamraten är snäll, god och rar. Att man kan prata med kamraten tycker endast 5 % av pojkarna är viktigt. Vid 17 år gillar pojkarna fortfarande i samma utsträckning att kamraten är kamratlig och bussig (42 %). Ungefär var fjärde pojke anser därefter att kamraten skall ha samma intressen och åsikter. Och på tredje plats kommer också vid 17 år att kamraten skall vara snäll, god och rar.

17 års flickorna sätter i främsta rummet att kamraten skall vara ärlig (19 %). Lika betydelsefullt är att man kan prata med henne och att man har samma intressen och åsikter och att hon är snäll, god och rar (16 %).

Vilken egenskap gillar man då hos motsatta könet? Hur vill flickorna ha pojkarna och pojkarna flickorna? Både flickor och pojkar vill främst att kamraterna av motsatta könet skall vara snälla, goda och rara. Det gäller både vid 16 och 17 år. Vid 16 år kommer på andra plats både för flickor och

pojkar att "kamrater av motsatta könet skall vara kamratliga och bussiga". Det gäller fortfarande för 17 års pojkar medan 17 års flickor tycker det är viktigt att man kan prata med pojkarna. Det är åtskilligt fler ungdomar, både vid 16 och 17 år, som haft svårare att uttala sig om motsatta könet än om det egna och gett "vet inte" svar. Vid 16 och 17 år ställdes också följande frågor: "Vad för slags flickor/pojkar (egna könet) tycker du *inte* om? och "Vad för slags pojkar/flickor (motsatta könet) tycker du *inte* om?"

Både pojkar och flickor ogillar framför allt både hos egna och motsatta könet att kamraterna är överlägsna, "malliga" och skrytsamma. 42 % av de 16 åriga flickorna ogillar det hos det egna könet och en ännu högre procent, 61 %, av flickorna ogillar "mallighet" hos pojkar. 29 % av de 16 åriga pojkarna ogillar det hos sina pojkamrater och 33 % ogillar det hos flickor. En fjärdedel av 16 års pojkarna ogillar närmast att pojkamraterna är bråkiga, medan "skvallrighet" hos egna könet för 16 års flickor kommer i andra hand (22 %). Vid 17 år är det drygt en tredjedel av både flickor och pojkar som hos egna könet ogillar "mallighet". I ännu högre grad ogillar man det hos motsatta könet: 58 % av flickorna och 41 % hos pojkarna. Att så pass många av flickorna nämner "skrytsamhet" hos motsatta könet, låter en förmoda att det draget är vanligt hos pojkarna. Bråkigheten hos det egna könet tycker pojkarna fortfarande är påfrestande. Flickorna sätter hos egna könet "oärlighet" och "skvalleraktighet" på andra och tredje plats. Att flickorna är "ytliga och sminkade" ogillar 13 % av pojkarna.

Förhållandet till vänner vid 18 år

I Stugformuläret ställdes några frågor om förhållandet till vänner. Frågorna gällde hur ofta ungdomarna träffade sina vänner, hur mycket vännerna betydde för dem, om de ville ändra på förhållandet till sina vänner och kamrater och hur ofta de frågade dem till råds.

Pojkarna träffar oftare sina vänner än flickorna. Så gott som samtliga flickor: 98 % anser att vännerna betyder mycket för dem. För pojkarna är

motsvarande procent 86. Så gott som alla säger sig vara nöjda med förhållandet till vännerna och vill inte ändra på det. Flickorna anser sig betydligt oftare än pojkarna fråga sina vänner till råds i viktiga frågor. Skillnaden mellan pojkar och flickor är klart signifikant.

Kommentar:

Vid 18 år karakteriserar ungdomarna förhållandet till vänner och arbetskamrater genomgående som mycket gott, något som Andersson mfl med användande av samma instrument tidigare funnit, när det gäller ungdomar i Göteborg. Den bild vi fick av kamraterna i skolan vid 16 och 17 år är inte riktigt lika ljus, även om också då en majoritet är positiv och gillar sina kamrater. Nog skymtar det också i 16 och 17-årsuppgifterna om vad man ogillar hos kamraterna fram, att det finns åtskilligt att anmärka på dem. Vi bygger vid 16 och 17 år på intervjumaterialet, medan informationen vid 18 år hämtats från Stugformuläret. Det är klart man skall vara försiktig med att dra slutsatser, när man använt olika undersökningsinstrument, men vi vill åtminstone peka på förhållandet. Det är inte osannolikt att man med åren blir tolerantare mot vänner och kamrater.

Flickornas starkare behov av att vara populära är tidigare omvitnat i både svenska (tex B E Andersson: *Studies in Adolescent Behavior* 1969) och utländska undersökningar (J Coleman: *The Adolescent Society* 1961).

Lite oväntat finner vi att det som väcker mest oro hos pojkarna är att (ibl. -mycket) såra en flicka. Flickorna oroar sig å sin sida i nästan lika hög utsträckning för att "såra en pojke". Det tyder inte på att tuffheten är särskilt utbredd bland ungdomen.

Det man främst vill finna hos motsatta könet är "snällhet och godhet". De önskemål man har på motsatta könet är mer enhetliga och stabila än på egna könet.

"Mallighet, överlägsenhet och skryt" är framför allt vad man ogillar hos både egna och motsatta könet.

Att "slåss och bråka" kommer på andra plats för pojkarna. Det är tydligt att "slåss och bråka" som väl är vanligt hos pojkar i yngre åldrar, här upplevs som ansträngande av pojkarna själva.